

Optikkokäynti

1. pääluvun 1. osion 1. ja viimeinen lause

Nietzsche (N):

”Das Glück meines Daseins, seine Einzigkeit vielleicht, liegt in seinem Verhängniss: ich bin, um es in Räthselform auszudrücken, als mein Vater bereits gestorben, als meine Mutter lebe ich noch und werde alt.”

”Ich habe es jetzt in der Hand, ich habe die Hand dafür, *Perspektiven umzustellen*: erster Grund, weshalb für mich allein vielleicht eine ’Umwerthung der Werthe’ überhaupt möglich ist. – ”

Ljungberg (L):

”Olemassaoloni onnekkuus, jopa ainutlaatuisuus, piilee sen kohtalonomaisuudessa. Ilmaistakseni asian arvoituksen muodossa olen isänäni jo kuollut, mutta äitinäni elän edelleen ja vanhenen.”

”Minulla on nyt *näkökulman vaihtamiseen* tarvittava tieto ja taito: tämä on ensimmäinen peruste sille, että ’kaikkien arvojen uudelleenarviointi’ saattaa olla mahdollista ainoastaan minulle.”

Kuparinen (K):

”Olemassaoloni onni, kenties sen ainutlaatuisuus, piilee sen kohtalokkuudessa: arvoituksen muodossa ilmaistuna olen isänäni jo kuollut; äitinäni elän vielä ja tulen vanhaksi.”

”Nyt minulla on käsissäni taito, minulla on kädet joilla siirtää *perspektiivejä*: ensimmäinen peruste sille, että ehkä yksin minulle on ylipäänsä mahdollinen jokin sellainen kuin ’arvojen uudelleenarvioiminen’.”

Heti ykköspykälää vertaillen lukemalla hahmottuu suomennosten erilaisuus. L etsii kevyesti etenevää kerrontaa, joka nostaa tehohakuisen hurma-N:n täsmällis-tinkimättömän asia-N:n edelle. Paikoin pyrkimys yleistajuisuuteen tuottaa parempia tuloksia kuin liika sanatarkkuus (esim. ”pään-

särky ja työläs limanyskiminen” vs. K:n ”aivosärky ja tuskallinen liman ylenantaminen”). Mutta K:n huolellinen työ säilyttää oivasti myös N:n ’teknisemmät’ termit (esim. ”elämän kokonaisongelma” vs. L:n ”elämän kokonaisvaltainen ongelma”; ”optiikka” vs. ”näkökulma”).

Alkulauseen L jakaa kahtia. Pilkkominen kuuluu hänen perusratkaisuihinsa läpi suomennostyön. K taas seuraa lähtötekstin rakenteita ja välimerkitystä kautta linjan siksi uskollisesti, että avaukseen tuotu ylimääräinen puolipiste tuntuu tyylikoltta. Hän vaihtaa jostain syystä muutamaa riviä myöhemminkin kaksoispisteen puolikkaaksi.

Ensi rivien taajaa *ei*-sisäisointua L tapalle ”uus”- ja ”en”- (puoli)-loppusoinnuihin. K kääntää proosallisemmin. Kirjaimellisempi ote säästää loppukatkelmassa erityisen ansiokkaasti N:llä tärkeän, ja osissa muutenkin korostuvan, käsittämiseen tarrautuvan ”käsi”-aiheen. L kadottaa käsipuheen ja hämärtää myös, jos kohta sinänsä luontevammalla ilmaisulla, perspektivistisen siirtymän. Arveluttavasti hän vie tekstiin uusina aineksina tieto-taito-konjunktion ja viittauksen arvovaliteettiin. Satsaus juohevuteen tuottaa toisaalta jaksoon rytmisesti hieman iskevemmän päätön.

K:n tarkempi suomennos ei ole sekään aivan uskollinen alkutekstille: ”käsi” monikoituu, kursiivi on puolalainen, epämääräismuoto *eine* pitenee selitteleväksi (”jokin sellainen kuin”) ja lopun ajatusviiva karsiutuu. Lisäksi johdetaan kohtalosta (*Verhängnis*) ominaisuudennimi ”kohtalokkuus” (L:n ottaessa lisäskelen kaltaisuusjohtimen käyttöön.)

Kaksi käännöstä antaa veren- ja voimainvähydestä (*Armut an Blut und Muskel*) kaksi erilaista, lähes yhtä epätydyttävää ilmausta: ”veren ja lihasten heikkous” (L), ”veren ohuus ja lihaksiston riutuneisuus” (K). Molemmat suomentajat tulkitsevat N:n suosikkisanoihin kuuluvan *Heiterkeitin* viittaamatta helleenisen sereniiteetin tyyneen selkeyteen (L:llä ”hilpeys”, K:lla ”iloisuus”). Molemmat suomalaistavat alkutekstissä sitkeästi ranskaksi kirjoitetun *décadencen* dekadenssiksi. Kumpikin valitsee ”olemassaolon” (*Dasein*) elämän tai täällä-olemisen ja ”piilemisen” (*liegt*) olemisen sijasta. Kumpikin jättää teoksen alaotsikosta pilkun pois ja kääntää lukuotsikot ilman ”minä”-sanaa, joka toki on kielipiillisesti, vaan ei välttämättä tyyliopillisesti, redundantti tässä minuutta’ ikimuis-toisesti tähdentävässä ja hämärtävässä kirjassa.

Viimeisen pääluvun toiseksi viimeisen osion keskikohta

N:

[...] Der Begriff ’Gott’ erfunden als Gegensatz-Begriff zum Leben, – in ihm alles Schädliche, Vergiftende, Verleumderische, die ganze Todfeindschaft gegen das Leben in eine entsetzliche Einheit gebracht! Der Begriff ’Jenseits’, ’wahre Welt’ erfunden, um die *einzig*e Welt zu entwerthen, die es giebt, – um kein Ziel, keine Vernunft, keine Aufgabe für unsre Erden-Realität übrig zu behalten! Der Begriff ’Seele’, ’Geist’, zuletzt gar noch ’unsterbliche Seele’, erfunden, um den Leib zu verachten, um ihn krank – ’heilig’ – zu machen, um allen Dingen, die Ernst im Leben verdienen, den Fragen von Nahrung, Wohnung, geistiger Diät, Krankenbehandlung, Reinlichkeit, Wetter, einen schauerlichen Leichtsinn entgegenzubringen! [...]”

L:

”Jumalan’ käsite on keksitty vastakohtaksi elämän käsitteelle. Siinä yhdistyy kauhealla tavalla kaikki maailmasta löytyvä vihamielisyys elämää kohtaan; kaikki mikä on vahingollista, epäterveellistä ja suoranaista parjausta. ’Tuonpuoleisen’, ’todellisen maailman’ käsite on puolestaan keksitty siksi, että *ainoalta* oikeasti olemassa olevalta maailmalta saataisiin riistetyksi sen arvo – jotta maanpäälliselle elämällemme ei enää löytyisi mitään päämäärää, tarkoitusta tai tehtävää. ’Sielun’, ’hengen’ ja lopulta myös ’kuolemattoman sielun’ käsitteet on keksitty, jotta ruumista voitaisiin halveksua ja jotta se voitaisiin ’pyhitää’ sairaaksi tekemisen kautta. Tarkoituksena on osoittaa, että kaikki ne elämään kuuluvat asiat, jotka ansaitsevat osakseen vakavaa huomiota – kuten ravinto, asuinpaikka, puhtaus ja sääolot – ovatkin merkitykseltään kauhistuttavan vähäpätöisiä!”

K:

”Käsite ’Jumala’ elämän vastakäsitteeksi keksittyä – kaikki vahingollinen, myrkyllinen, panetteleva, koko kuolemanvihollisuus elämää vastaan koottuna yhdeksi kauhistuttavaksi ykseydeksi! Käsite ’tuonpuoleinen’, ’tosi maailma’ keksittyä, jotta *ainoalta* olemassa olevalta maailmalta viettäisiin sen arvo – jotta meidän maanpäälliselle todellisuudellemme ei jätettäisi

enää mitään tarkoitusta, mitään järkeä, mitään tehtävää! Käsitteet ’sielu’, ’henki’, viimein jopa ’kuolematon sielu’ keksittyinä, jotta ruumista voitaisiin halveksia, tehdä se sairaaksi – ’pyhäksi’ – ja jotta vastattaisiin kaikkiin elämässä vakavaa huomiota ansaitseviin asioihin – kysymyksiin ravinnosta, asumisesta, henkisestä ruokavaliosta, sairaanhoidosta, puhtaudesta, säistä – kauhistuttavalla kevytmielisyydellä!”

Passus lähtee liukkaammin käyntiin L:n verbillä kuin K:n partisiipillä, ja tämä ratkaisu toimii paremmin halki koko osion. L uusjakaa lauseet kuitenkin turhan suruttomasti ja turvautuu kankeaan ”kautta”-muotoon. Kääntäjän kekseliäisyys pysyy suotta kurissa kahden laatusanan (*entsetzlich*, *schauerlich*) kohdalla. Kauhua-sanas-tossa pitäytymisen sijasta olisi voinut kokeilla luotaantöytävyuden ja puistattavuuden konkretiaa.

L:ltä hukkuu huutomerkkejä ja tähdellisiä yksityiskohtia (”elämä”, ”tarkoitus”), jotka ovat oikeammalla tolalla K:n toisinnossa (”todellisuus”, ”järki”). Pahin hävikki L:n käänöksessä kohtaa alkutekstin luettelemia ruumiillisia avainkysymyksiä: 1/3 jää syrjään, tunnolliselta K:lta ei yhden yhtä.

K:lta kuitenkin puuttuu kursiivi osion – ja koko kirjan, koko N:n tuotannon – kolkoimpiin kuuluvasta kohdasta, jossa sanotaan bakuninilaisittain, että karille karhtakoon tahi perikatoon suistukoon se, mikä joutaakin tuhoutumaan. Sanat *was zu Grunde gehn soll*, jotka tavataan kursiivoituina jo kirjassa *Hyvän ja pahan tuolla puolen* (§ 62), kääntyvät K:lla ”sen [...], minkä tulee hävitä”, L:llä ”se, *minkä pitäisi kokonaan kadota maan päältä*”. Kohoste jää K:lta pois myös sanoista *der Böse*.

Tällaisia lauseita sisältävän kirjan kääntämisen soisi tapahtuvan viitseliäästi. Vaikka L:n suomennoksessa on ansionsa, K:n tiuhaan viitottettu työ kuuluu ylempään liigaan. Vastakohta ei ole niinkään runollisen ja opillisen välillä, sillä K:n lauseet ovat monin paikoin kirkkaita ja kauriita eikä L:ltä suinkaan puutu osumia asiain ytimiin. Pelissä on moninkertainen haaste saada arvoituksellinen, tulenarka ja tutkimuksellista tulkintaa vaativa ja pake-neva teksti mahdollisimman huolekkaaksi suomalaisiksi laitokseksi [sic(k)]. Unio Mystican *Ecce homo*a kelpaa lukea, mutta tätä ei voi suositella muuten kuin Summan reilusti huolekkaamman ja luotettavamman *Ecce homon* oheistoimintana.